



## ברכת המזון

ולפי זה "חן" פירושו מתנת חינם. והכא אם נפרשו מלשון יופי הכוונה למתיקות הפירות ולמראיהם היפה, ו"חסד ורחמים" מתייחס לעצם נתינת המזון שהיא בחסדיו ורחמיו של מקום. ואם הכוונה למתנת חינם הרי שלושתם, חן וחסד ורחמים, מתייחסים לעצם הנתינה, ואם פירושו "בחן" מתנת חינם יען אין הבורא חייב חנו מאומה כמאמר הכתוב (תהלים קטז, יב) "מה אשיב לה' כל תגמולהי עלי" שפירושו שה' אינו חייב לי כלום, ואפילו לאנשים בעלי זכויות. ובחסד זהו נתינה לאנשים בלי זכויות. וברחמים זו נתינה למי שזקוקים לרחמים עקב מצבם. *ספר "חיים של ברכה"*

**מהו חן, מהו חסד ומיהו שניזון ברחמים?  
בטובו, בחן בחסד וברחמים**

**ביאר המגיד מקודניץ:**

**בטובו:** הוא מי שיש לו כל טוב ושפע.

**בחן:** הוא מי שאין לו עשירות, אלא הקב"ה נותן לו חן, לו עצמו או לסחורה שלו, וכך מרויח הוא את מה שהוא צריך.

**ובחסד:** הוא מי שאין לו כלום ועל כן אינו יכול כלל לעסוק במשא ומתן אלא נזקק תמיד לגמילות חסדים. **וברחמים:** הוא עני המתפרנס מן הצדקה, עד שחיי תלויים ברחמי בני האדם עליו.

ואילו המלבים פירש:

**בחן:** הוא כלפי הצדיקים, שמוצאים חן בעיני הקב"ה בזכות מעשיהם הטובים.

**בחסד:** הוא כלפי בני האדם שמצד מעשיהם אינם ראויים לקבל טובה, אלא רק בחסדו יתברך.

**ברחמים:** הוא כנגד בעלי החיים, שאצלם לא שייך לא חן ולא חסד, ואינם ניזונים אלא ברחמים על כל מעשיו. *כמוצא שלל רב "ברכת המזון"*

מהי הכוונה "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים", ומה גם שהקדים "חן" ל"חסד ורחמים"?

כדין להבין, קחו לדוגמא את התפוז, פרי טעים מאוד, עסיסי, משיב נפש ומרענן, ברור שכל אחד היה נהנה מצופו ומעסיסו גם אם קליפתו היתה שחורה ומכוערת. אילו כך היה נראה התפוז, אמנם היתה בו אותה מידה של חסד ורחמים, אולם מאחר שהקב"ה זן את העולם לא רק בחסד ורחמים אלא גם בחן, מה עשה? עטף את התפוז בקליפה יפה להפליא, במראה הזהב, כדי שיהיה נעים למארה ותאוה לעיניים.

עוד יש להוסיף: הקב"ה הכין את הפרי מחולק לפלחים, כדי שבקלות יהיה מוכן לאכילה, מבלי ללכלך את ידיו

**ראיה לספק בהלכה, מתקנת הברכה על המן, שהיה נבלע באיברים**

ספק הילכתי, הוכרע על יד החזון איש, בראייה מן הברכה שאותה בירכו על המן במדבר. כידוע ניתן לברך ברכת המזון רק עד שיתעכל המזון במעיו (ברכות נא: במשנה, ובגמרא שם נג: נחלקו מהו שיעור עיכול).

הסתפק החזון איש, מהי טעמה של הגבלה זאת: האם נאמר שברכת המזון באה דוקא על מעשה האכילה, ולפיכך מעיקר הדין צריכה הברכה להיות סמוכה לאכילה ממש, ללא הפסק כלל, כפי הדין בכל יתר הברכות, אולם חז"ל קבעו שכל זמן שהמזון במעיו ועדיין לא התעכל, עדיין אין זה הפסק, או שמא ברכת המזון לא באה דוקא על מעשה האכילה אלא על מה שהספיק לו הקב"ה מזונו, ואם כן אין בברכת המזון כלל את הדין ששהייה מפסקת, אלא שלאחר שהתעכל המזון במעיו, כבר כלתה טובתו ושוב אינו ראוי לברכה? כאמור החזון איש פושט את הספק ממה שנאמר שמה שתיקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם המן, והרי על המן אמרו חז"ל (יומא עה:): שהיה נבלע באיברים, ואם כן לא היה בו עיכול כלל (בדומה לדין שהביא המגן אברהם (סימן רט"ז) בשם כלבו, שאין מברכים ברכה אחרונה על הבושם, משום שמיד לאחר שסיים להריח הרי זה כנתעכל המזון במעיו), ואם כן איך תיקן משה עליו ברכת המזון?

אלא, בהכרח עלינו להסיק שענין העיכול אינו מפריע אלא כאשר עשה הפסק בין הברכה לאכילה, אולם כאשר מברך תיכף ומיד לאחר האכילה לא איכפת לנו כלל שכבר התעכל, וכשם שמברכים ברכת התורה לאחריה וברכת ראייה וכיוצא בזה. אלא שבברכת המזון יכלו לברך אף שהפסיק, אולם בתנאי שעדיין לא התעכל המזון במעיו.

*כמוצא שלל רב "ברכת המזון" חזון איש (או"ח סימן כח, ד)*

**בחן בחסד וכו'.** בחן: הנה בביאור תיבת "חן" איכא ב' משמעויות, האחת מלשון חן ויופי, והשניה מלשון מתנת חינם. וכדאיאת בספרי פרשת נשא (פסיקא מא) על הפסוק "יאר ה' פניו אליך ויחנך", וזה לשון הספרי: דבר אחר יתן חנך בעיני הבריות, וכן הוא אומר ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חינו בעיני שר בית הסוהר ואומר ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה וכו', הרי החן מלשון נשיאת חן. דבר אחר ויחונך, במתנת חינם, וכו' הוא אומר "הנה כעני עבדים אל יד אדוניהם וכעני שפחה אל יד גבירתה כן ענינו אל ה' אלוקינו עד שיחננו" ואומר "חננו ה' חננו כי רב שבענו בוז וכו'"

ובגדיו במיץ הזב מהפרי, בקורעו אותו לחלקים, האין זה מלא חן, כראוי לשולחן מלכים?  
**כמוצא שלל רב "ברכת המזון" בשם רבי יחזקאל סרנא**

**הוא נותן לכל בשר וכו' תמיד לא חסר לנו**

הנה בהאי ענינא יש ליתן הדעת בשינוי ההגדרות. שלכל בשר כתב "הוא נותן לכל בשר" כפשוטו, ואילו לגבי מזון האדם דיבר על אי חסרון המזון "תמיד לא חסר לנו" וצריך להבין פשר הגדרה זו?

והנראה בזה דהנה שונה האדם בצריכת מזונותיו מכל בעלי חיים, שלעומת כל בעלי חיים שעברום אין השגת מזונם מהווה דאגה אלא ה' נותן את אכלם בעיתם, לעומתם בני אדם אינם רגועים כלל ואינם שלווים כל זמן שאינם יודעים מה יאכלו מחר ולאחר זמן, ולפיכך ברא הקב"ה את מזונותיו של האדם, בצורה כזו שאף זמן רב לפני שהם מוכנים לאכילה, רגוע האדם בראותו את גידוליו צומחים והולכים וגדלים שלב אחר שלב, וע"י זה דעתו שלווה.

וא"כ שונה צריכת המזון של האדם משאר בעלי חיים. שלעומת בע"ח שכל מה שנצרך להם זה האוכל עצמו, וקודם לשעת האכילה אין להם צורך בו, האדם זקוק לאוכל הרבה קודם, דהיינו שהאדם זקוק לרוגע שגם למחר ולאחר זמן יהיה לו מה לאכול, ולכן בבעלי חיים כתיב (תהלים קמה, טז) "עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו", אולם האדם זקוק ל"פוחת את ידך ומשביע לכל חי רצון" דהיינו לידו הפתוחה של הקב"ה שתמיד אפשר לקחת ממנו לאכול.

ולפיכך אף הכא תקנו חז"ל "הוא נותן לחם לכל בשר" והיינו לבעלי החיים, אולם לאדם "תמיד לא חסר לנו" דהיינו אף שלא בשעת האוכל אינם מרגישים בחוסר.  
**ספר "חיים של ברכה"**

**לחם לכל איברי הגוף  
הוא נותן לחם לכל בשר**

מהו לשון "לכל בשר"? למה לא נקט בפשטות "לכל חי"? אלא פעמים אנו רואים אנשים הסובלים, לא עלינו, משתי מחלות סותרות זו לזו, למשל: למחלה אחת יפה לה רק מאכלים קרים ולשניה יפה רק מאכלים חמים, ונמצא שלפי השכל האנושי חולה זה לא יוכל לאכול שום מאכל, שהרי מה שטוב למחלתו האחת רע ומזיק למחלתו השניה, ומה יאכל אומלל זה! אבל הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו נותן לחם גם לחולה כזה.

וזה כוונת "נותן לחם לכל בשר", כלומר: לכל הגוף, בין לאיברים הזקוקים לאוכל חם ובין לאיברים הזקוקים לאוכל קר, לכולם מזמין הקב"ה ברוב חסדיו את כל מחסורם.

**כמוצא שלל רב "ברכת המזון" סידור "מקור התפילות"**

**הלכה: השארת המפה והלחם והמלח על השולחן עד  
אחר ברכת המזון**

כתב השו"ע (או"ח סימן קפ ס"א): אין להסיר המפה והלחם עד לאחר ברכת המזון, ובפסקי תשובות (אות א') כתב: ובקיצור השל"ה כתוב שכמו כן אין להסיר המלח מעל השולחן עד לאחר ברכת המזון, שיהא כדוגמת המזבח המכפר דכתיב "על כל קרבנך תקריב מלח" וגם הוא מגין מן הפרענות, ויש מהמקובלים שכתבו שאין להסיר את העצמות וקליפין מעל השולחן עד לאחר ברכת המזון משום שניצוצות הקדושה הדבוקים בשיורי המאכלים באים לתיקונם ע"י ברכת המזון. אבל אוכל סרוח או מאוס יש לסלק, וכמו כן יש לפנות מהשולחן כלים ריקים.

**פסקי תשובות חלק א**

**פתגם: חבר איננו דן אותך בזמן של רוגו ורתיחה**

**ספר "שמחלה"**

**חקירה: ברכת המזון**

על הנאת גרונו, או על הנאת מעיו (אפיקי ים ח"ב א)  
**ספר "קובץ יסודות וחקירות"**

**סיפור: הרוב המכריע**

הרב דמתא ואחד מעשירי העיר נפגשו במקום אחד. שאל העשיר בשלומו של הרב ומתוך נימוס שאלהו גם למצב הפרנסה 'אה' השיב הרב, אלמלא היו בעירנו ארבעה או חמשה בעלי בתים כמוך, היתה פרנסתי מצויה לי ברווח ולא בדוחק. בא הלה במבוכה ובעינים מושפלות שאל: מאי משמע? הרי אין לו לרב שום טובת הנאה ממני? לפיכך אני אומר, השיב לו הרב, כי אלמלי היו בעירנו רק ארבע או חמשה בעלי בתים כמוך, היתה פרנסתי מצויה לי ברווח, אך למרבה הצער רוב בעלי בתים הם כמוך, ולכן פרנסתי מצויה לי בדוחק.

**ספר "חד וחלק" חלק ב'**

**שבת שלום!**

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, ג'ילברט יפה בת מרים. לעילוי נשמת של ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, לעילוי נשמת שלמה בן מחה, דנאיל בן רחל, עמנואל בן ארנסט אברהם.

